

משהו להישען עליו: כיצד משיגים ביטחון ויציבות בחיים?

הראש של האדם המבוגר טרוד באובססיביות בשאלת הביטחון: איך להשיג יציבות? איך להבטיח שהחיים שלי יעמדו על קרקע מוצקה? מהו אותו גורם שיכול להעניק יציבות והגנה בחיים? ועד כמה הגורמים שכולנו סומכים עליהם כמו כסף ופופולאריות הם אכן משענת יציבה?

ב"ה | פרשת שמות | ה'תש"פ

תעסוקה, רכוש ויחסי הגנה בטוחים עם הסביבה. הצרכים הבאים מעליהם זה על גבי זה הם **שייכות** - משפחה וחברות, **הערכה מהסביבה**, ו**מימוש עצמי**.

השיעור הבא יעסוק בצורך השני מלמטה, זה שהכי חשוב אחרי מזון ושינה: ביטחון והגנה פיזיים. בעוד שהאוכל והשינה הם בדרך כלל מסודרים כיום, הראש של האדם המבוגר טרוד באובססיביות בשאלת הביטחון: איך להשיג **יציבות**? איך להבטיח שהחיים שלי יעמדו על קרקע מוצקה? יש אנשים שמסיימים כל יום בבדיקת חשבון הבנק שלהם כדי לוודא שיש משהו ששומר עליהם. אחרים מתחילים את היום בבדיקת לחץ דם כדי לוודא שהם יסיימו את היום בכריאות. ישנם הבודקים את דף הפייסבוק כל חצי שעה כדי לוודא שהם עדיין פופולאריים. אחרים קמים בבוקר ומוודאים שהילדים בסדר, כדי להעניק לעצמם תחושה שמישהו זקוק להם. מנהיגי מדינות מארגנים מופעי ראווה צבאיים כדי להעצים את תחושת הביטחון בעצמם, וכן הלאה. (ראו הארה יפה בהערה).

והיום אנו רוצים לחקור את משענת הביטחון היהודית: מהו אותו גורם שיכול להעניק יציבות והגנה בחיים? ועד כמה הגורמים שכולנו סומכים עליהם כמו כסף ופופולאריות הם אכן משענת יציבה?

אנו רוצים לחקור זאת באמצעות עיון באחד הנושאים הכי מרכזיים סביב השעבוד במצרים. ברקע המאבק מול פרעה ישנו גורם שמרחה באוויר והכל קורה סביבו: היאור ובשמו המוכר: **נהר הנילוס**.

שמואל הרגיש לחץ בחזה והלך לבדיקות לב. הקרדיולוג עבר על תוצאות בדיקת המאמץ ואמר שהביצועים הם סבירים. שמואל נבהל מהביטוי "סבירים" ושאל: "דוקטור, אני אגיע לגיל שמונים?".

הרופא שאל: "אתה מעשן?". - "לא, אף פעם לא נגעתי בסיגריות". "אתה מבלה, אוכל בשר שמן, יוצא לשמש, מטייל בעולם?". - "לא, אני אדם סגפן". "אתה נהנה בחיים, שותה בירה, אלכוהול?". - "מה פתאום, אני אדם מאופק".

"אז בשביל מה חשוב לך להגיע לגיל שמונים?..."

מהם הצרכים האנושיים הכי בסיסיים? מהם אותם מניעים שחשובים לנו יותר מכל דבר אחר, שגורמים להתרוממות רוח בקרבנו ובלעדיהם חיינו אינם חיים?

לפני כשישים שנה פרסם הפסיכולוג היהודי האמריקאי "אברהם מסלאו", את "תיאוריית הצרכים" המפורסמת שלו. התיאוריה קובעת כי האמת היא שכל בני האדם טרודים מאותם נושאים. אם נאסוף חמישה אנשים מכל רחבי העולם, גברים או נשים, צעירים או מבוגרים, נגלה כי כולם טרודים או נלהבים לאותם צרכים. מסלאו גרס כי היצור האנושי זקוק לכמה צרכים בסיסיים והם מסודרים בפירמידה זה על גבי זה. כל עוד ישנו חסר בצורך בסיסי שיושב בתחתית הפירמידה, אי אפשר להתפנות אל צורך שעומד מעליו, וכאשר משיגים צורך אחד פונים לשאוף אל הצורך הבא.

הצורך הבסיסי בתחתית הפירמידה הוא **פיזי**: אוכל, שינה ותנאי אקלים נוחים. הצורך מעליו הוא **ביטחון והגנה פיזיים**: כריאות,

1. המילה "דאגה" מורכבת מארבע אותיות רצופות - א,ג,ה,ה ורק האות ב חסרה. שכן הדאגה נובעת מהעדרה של האות ב' - "ביטחון". כל דאגה מונעת בבסיסה מערעור תחושת היציבות והעמידות.

1. איוב ג,כו: לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבוא רוגז - **שמות רבה כו,א:** 'לא שלותי' מגזירה הראשונה שגזר פרעה עלי שנאמר 'וימררו את חייהם בעבודה קשה' והעמיד לו הקב"ה גואל זו מרים על שם המירור. 'ולא שקטתי' מגזירה שנייה 'אם בן הוא והמתן אותו' והעמיד הקב"ה גואל זה אהרן על שם ההריון. 'ולא נחתי' מגזירה שלישית שגזר ואמר 'כל הבן היולד היאורה תשליכוהו' והעמיד הקב"ה גואל על שם המים זה משה שנאמר 'כי מן המים משיתיהו'.

הגזירה האחרונה - להטביע התינוקות הנולדים במי היאור - מעוררת סדרת שאלות פשוטות ומרתקות: הראשונה: מה פתאום בחר פרעה להטביע תינוקות ביאור? העם היהודי עבר את כל סוגי הצרות וההשמדות ל"ע, "מי במים ומי באש". הנאצים ימ"ש חנקו בגז, הספרדים העלו על מוקד האש, והבבלים הרעיבו את לוחמי ירושלים במצור של רעב. אבל מה פתאום נקט פרעה בגישה משונה כזו של השלכה ליאור? אחרי הכול, המים אמורים להיות מקום של חיים ולא בית קברות?

שמות רבה א,יח: למה גזרו להשליכם ליאור?

השאלה השנייה: אחרי שחלפו שלושה חודשים מלידת משה, יוכבד חששה מהחיילים המצרים שבכל רגע היו יכולים לפרוץ את הדלת ולדרוש את הילד. היא החליטה להחביא אותו ואז קיבלה החלטה משונה: להטמין אותו במי היאור!. כן, להכניס אותו ביוזמתה לתוך גדרות מחנה ההשמדה! היכן שאפשר לתאר שהיו זרועות מסביב גופות של תינוקות יהודיים שנסחפו מהמים.

הנה תמיהתו העצומה של **האברבנאל:**

השאלה הראשונה: מה ראתה אם משה רבנו ע"ה לשום את בנה בתיבת גומא ולהשליכו ליאור? הרי כל הרע שחשב פרעה לעשות לישראל הוא להשליך את הילדים ליאור והיא בחרה ברצונה לעשות בידיה כל מה שנגזר עליה מהרע? ואפילו התנחמה במה ששמתהו בתיבת גומא ונהתיבה תשמור עליו, אין ספק שתנחומים של הבל היו, כי אם יהפוך היאור את התיבה ימות הילד בתוך היאור, ואם ייקחה איש, ישליכהו ליאור כמצוות המלך

תמיהת האברבנאל גדולה יותר לאור דברי הגמרא הבאים. הגמרא מספרת על הייאוש והצער בבית משה אחרי ההחלטה להוביל את הילד למי היאור. עמרם פנה למרים וזעק כלפיה: "היכן נבואתך" על העתיד הנפלא הצפוי למשה? עמרם היה בטוח כי ההולכה ליאור היא סוף החיים של הילד.

סוטה יב,ב: 'ותיקח מרים הנביאה' [ואיפה התנבאה? שהייתה מתנבאת ואומרת עתידה אמי שתלד בן שמושיע את ישראל וכיון שנולד משה נתמלא הבית אור, עמד אביה ונשקה על ראשה. אמר לה בתי נתקיימה נבואתך. וכיון שהטילוהו ליאור, עמד אביה וטפחה על ראשה ואמר: בתי, היכן נבואתך?]

פרעה גזר להטביע את הילדים בתוך מי הנילוס ואילו יוכבד, אימו של משה, מטמינה להציל אותו דווקא שם, בתוך גיא ההריגה. משה פוגש את פרעה על יד הנילוס ואחר כך מכה את הנהר הזה בדם וצפרדע. ומה שהכי מדהים: משה עצמו נקרא על שם אותו נהר - היותו "משוי" מתוך מי הנילוס.

נראה כאילו משה מנהל שני מאבקים מול פרעה: המאבק הגדול והמאבק הקטן. המאבק הגדול להוציא את ישראל ממצרים והמאבק הקטן הוא לשחרר את המצרים עצמם מהתלות ביאור.

השאלה היא מה מסמל אותו נהר אדיה, שלדעת מומחים הוא הנהר הארוך בעולם (בתחרות צמודה לאמזונס), חוצה תשע מדינות, מרואנדה שבמרכז אפריקה ועד מצרים שעל חופי הים התיכון ונמתח על פני 7000 קילומטר? ואיך הבנת הנושא תספק את הצורך הבסיסי שלנו בביטחון קיומי?

ב. השבוע פותחים את החומש השני בתורה והוא בהחלט מסכת שונה לחלוטין. חומש שמות מתחיל תקופה ועידן חדש בחיי אבותינו כמותו לא חוו מעולם: העם היהודי הופך לראשונה להיות אסיר ומשועבד בתוך עם זה. בפעם הראשונה אנו חווים את מה שיהפוך להיות לחם חוקנו במשך אלפי השנים הבאות: שנאה ורדיפות אנטישמיות על רקע היותנו זרים, שונים ומאיימים.

פרעה מלך מצרים גילה נתונים מדאיגים. העם היושב בארץ גושן הולך ומתפתח בממדים אדירים ועשוי להפוך להיות "גיס חמישי" שילחם במצרים מתוך המדינה עצמה. כמובן, אם פרעה היה אדם הגון היה משלח את העם הזר ממדינתו ופותר את הבעיה, אבל פרעה היה רשע מרושע שרצה גם להחזיק בכוח העבודה הזול וגם למנוע ממנו לצמוח יותר.

הוא החליט על הפעלת אמצעי דיכוי שישררו רפיון וייאוש על היהודים ויעצרו אותם מללדת עוד ילדים. התוכנית האכזרית של פרעה התפתחה בהדרגה וכללה שלושה שלבים: עבודת פרך, המתת היילודים בלידתם, והטבעת התינוקות ביאור. המדרש מסכם את זה יפה דרך השמות של שלוש האחים המנהיגים שהובילו את עם ישראל במצרים:

בתחילה גזר פרעה עבודת פרך במטרה לדכא את החשק של היהודים. בדיוק באותה תקופה נולדה "מרים" והוריה קראו לה על שם ה"מרירות" והכאב שהתפשטו בארץ גושן. כשפרעה ראה שזו לא עובד והאימהות היהודיות ממשיכות ללדת במסירות נפש, הוא התקדם והכריז על המתת היילודים בעת הלידה. בדיוק באותה תקופה נולד "אהרן", והוריו קראו לו על שם גזירת [הפלת] "ההיריון". וכיון שהמיילות התחמקו מגזירת פרעה והעם המשיך לצמוח, הכריז פרעה על השלב הסופי בתוכנית ההשמדה: "כל הבן היילוד היאורה תשליכוהו". החיילים המצרים עצמם יהיו אלו שיסתובבו בבתי העברים, יחטפו את התינוקות הנולדים וישליכו למי היאור. והפעם זה כמעט הצליח: הגמרא מספרת על הייאוש המוחלט שהשתרר במחנה ישראל, עד שאפילו עמרם, גדול הדור, פרש מאשתו במטרה להפסיק ללדת ילדים. הייתה זו מרים הקטנה ששכנעה אותו לחזור לאשתו ואז נולד משה רבנו. הוריו קראו לו "משה", מלשון "משוי מן המים", לציין את הגזירה השלישית, ההטבעה במי היאור.

אבן עזרא ב,י: ואל תתמה שאין שמו 'משוי' [בלשון סביל]? כי השמות אינם נשמרים כמו הפעלים ולא מקפידים על פעלים בשמות, או כמו שכתב הטור שלא הייתה בקיאה בפרטי הפעלים בלשון הקודש.

האבן עזרא עונה שבת פרעה לא הייתה בקיאה בפעלים בלשון הקודש. אבל כמובן שהתירוץ דחוק מאוד שהרי התורה מנציחה את השם וכיצד תקבע שם שאינו מדויק (וראו הרחבה בהערה³).

ואחרי כל השאלות הללו צריך להוסיף ולהבין את העובדה שכל **המשך המאורעות טובבים סביב היאור:** הקב"ה מורה למשה למצוא את פרעה על היאור בשעות הבוקר ולהתרות בו שהצרות בדרך. וגם שתי המכות הראשונות כווננו כנגד היאור והפכו את הנהר למקור של סבל והרס.

והתמיהה שעומדת בבסיס הכול היא מה תפקידו של היאור בשחרור ממצרים?

ג. ההסבר הפשוט למעורבותו של היאור נעוץ במילה אחת: אסטרולוגיה. האומות הקדומות ניהלו את חייהם לפי מפת השמים. כיום נראים הדברים רחוקים כי איננו בקיאים במהלכי הנבראים העליונים, אבל חז"ל ייחסו כבוד לתורת המזל וסברו שישנו קשר עקרוני בין גרמי השמים ובין החיים בטבע.

האמת היא שגם לפי ההלכה מתחשבים בעניינים מסוימים במזלות השמים ולא מזלזלים באותם דברים שקבעו חז"ל במפורש שצריך להיזהר בהם. למשל, ביום שמחה מאחלים "מזל טוב", שמזלו יאיר, ביום הולדת חוגגים את "תגבורת המזל" ביום זה. בחודש אדר **בריא מזלנו** ובחודש אב **גרוע מזלנו**. יש נזהרים מלקדש בשעה השביעית בערב שבת שהיא **מזל מאדים** ויש נזהרים לישא אישה בחצי החודש השני **שהירח מכוסה** ואין המזל מאיר.

אלא שאנו מצווים לא להתעסק עם הנושא מעבר למה שקבעו חז"ל ולהאמין כי היהודי מסוגל **לשנות מזלו לטובה בכוח התפילה**. ולכן "אין מזל לישראל", שכן המזל **יכול להשתנות**, ואכמ"ל והארכנו בזה בשיעור לפרשת שופטים תשע"ח.

האסטרולוגים אמרו לפרעה כי מושיעם של ישראל אמור להיולד בקרוב, אבל הוא ימצא את סופו במים. ואכן הם צדקו כי משה רבנו לקה בסופו של דבר במי מריבה. כשפרעה שמע זאת, החליט להפעיל מוקדם את המזל הרע של המים וגזר להשליך את

השאלה השלישית: אחרי שתיבת משה הונחה במי היאור, הגיעה פתאום פמליה חשובה. הנסיכה המצרית, בת פרעה, הגיעה לרחוק בנהר עם עוזרותיה ומשרתיה. היא ראתה תיבה צפה וגילתה בפנים תינוק עברי בוכה. רחמיה התעוררו והיא חיפשה מינקת לילד. מרים שעמדה מרחוק הציעה לקרוא למינקת מן העבריות, ובת פרעה קראה לו בשם "משה", על שם "מן המים משיתיהו".

וכאן עולה תמיהה עצומה: איך יתכן ששמו הנצחי של גואל ישראל, איש האלוקים שידעו ה' פנים אל פנים, ניתן בידי אישה מצרית ועוד על שם היאור המצרי? הרי למשה היה בוודאי שם **יהודי שנתנו לו הוריו?** התורה כותבת שמשה הונח ביאור שלושה חודשים אחרי הלידה, ואם כן היה לו שם שניתן בעת הלידה כפי שלמדנו בספר בראשית על מנהג האימהות לקרוא שם לילדיהן סמוך ללידה?

ובאמת במדרש מובא כל מיני שמות שקראו לו הוריו, כמו "יקותיאל", "טוב" ועוד. ואיך יתכן, אם כן, שהשם שמאמצת התורה הוא דווקא זה שנתנה בת פרעה ועוד על שם מי היאור המצרי?

ויקרא רבה א: אמר ה' למשה, מכל שמות שקראו לך, איני קורא לך אלא בשם **שקראתיך בת פרעה**.

יתירה מכך: האמת היא – שלא רק שלושה חודשים חלפו עד קריאת השם "משה", אלא – שנים רבות חלפו עד אז. שכן התורה מספרת שבת פרעה החזירה את הילד ליוכבד שתניק אותו ורק כש"**ויגדל משה**" הוא הוחזר אליה ואימצה אותו כבן. והמילה "ויגדל" פירושה שעברו כמה שנים עד שהובא אליה (וראו בהערה²). והשאלה מתעצמת: מה פתאום אומץ השם החדש על שם היאור המצרי?

שמות ב,י: ויגדל הילד ותביאנהו לבת פרעה ויהי לה לבן **ותקרא שמו משה** ותאמר כי מן המים משיתיהו - **רמב"ן:** 'ויגדל הילד' – עד שלא היה צריך לגמלה ואז הביאתה לבת פרעה ויהי לה לבן.

והשאלה האחרונה שעסקו בה מפרשים רבים: השם "משה" אינו מדויק כלל. שכן השם נועד לבטא את היותו משוי מן המים ולכן היו צריכים לקרוא לו בשם סביל כמו "משוי" או "נמשה" ולא "משה" שמשמעותו שם **פועל**, כמו 'מציל' או 'מסייע' **כמי שמושה אחרים מן המים?**

2. ההבנה הזו שמשו הובא לבית פרעה בגדלותו מיישבת קושיה פשוטה: איך בת פרעה הביאה לארמון תינוק יהודי בשיא הגזירה "היאורה תשליכוהו"? וגם אם הסתירה והותו, כיצד פרעה לא חשד בתינוק שהובא לביתו?

אמנם לפי המובא כאן שחלפו כמה וכמה שנים עד הבאתו לבית פרעה, כנראה שכתב בוטלה הגזירה של "היאורה תשליכוהו" וכפי שיובא לקמן בפנים שהיא בוטלה לאחר הטמנת משה במים.

3. **איך בת פרעה ידעה לשון הקודש?** עולה כאן שאלה פשוטה: איך בת פרעה ידעה לקרוא שם עברי, "משה"? האברבנאל עונה שבאמת יוכבד היא זו שקראה שמו ובת פרעה אימצה אותו. ואולם אין זה פשוט התורה.

הרעת זקנים כותב שהיא קראה שמו בלשון מצרית והתורה תרגמה שמו לשם "משה" בלשון הקודש. האבן עזרא כותב "שאולי למדה לשוננו או שאלה עליו", ויש להוסיף על דבריו מהגמרא בסוטה כי בת פרעה הגיעה לרחוק ביאור כדי **להתגייר** ומובן שידעה לשון הקודש. ואולי באה הגמרא ליישב התמיהה הפשוטה, מדוע הצילה את משה ומסרה נפשה כנגד גזירת אביה? אלא שעמדה להתגייר.

ועכ"פ לפי שני הפירושים הללו – שהתורה קבעה השם משה או שלכתחילה ניתן בלשון הקודש – עולה השאלה בפנים איך יתכן שהוא נקרא בשם פועל שאינו מתאים?

התמונה שביקשו להעביר לרבי. הם היו המומים: מה עושה אצלך התמונה? הרי הרבי הניח אותה במגירת שולחנו?!

הבן דוד סיפר דבר מדהים: אכן במשך שנה שלימה, בכל שנת תשכ"ט, התמונה הייתה מונחת במגירה של הרבי, אבל בתחילת השנה האחרונה, בערב יום כיפור תש"ל, בעברנו אצל הרבי לקבל שוב את עוגת הדבש, הרבי הוציא את התמונה ממגירת שולחנו ואמר: "איך דארף די בילד מער ניט האבן". אינני צריך את התמונה יותר. נשים לב: זה היה שלושה חודשים לפני שעלה בדעתו של ר' נתן קנלסקי לנסות שוב ולשחד את הפקיד, וחצי שנה לפני שבקשתם התקבלה...

בעשרת ימי תשובה זכו האב ובנו להתקבל ל"יחידות". בתחילה דיבר הרבי עם האב על מצב היהודים במוסקבה ולקראת הסוף שאל איך הצליחו לצאת מרוסיה? האב השיב שהוא העביר לאחד הפקידים שוחד בן 5000 רובל. הרבי חיך ושאל: אתם בטוחים שזה מה שעזר? האב השיב בחיוב, והרבי שאל שוב בחיך יותר רחב: אתם כאמת בטוחים שזה מה שעזר?!...

רגע לפני שעשר המכות יוצאות לדרך, הקב"ה מצווה את משה ללכת לפרעה ומגלה לו כי פרעה מבלה במי היאור בכל בוקר. מה פרעה עשה שם? מדוע אינו שוחה בכריכה הפרטית בארמון שלו? האבן עזרא כותב רעיון חשוב שמניח יסוד ראשון להבין הכול:

3. שמות ז, טו: לך אל פרעה בבקר הנה יצא המימה ונצבת לקראתו על שפת היאר - אבן עזרא: מנהג מלך מצרים עד היום לצאת בתמוז ובאב כי אז יגדל היאור, לראות כמה מעלות עולה.

פרעה היה יוצא ליאור כדי לשאוב ביטחון עצמי, כדי להתמלא בהרגשת יציבות וכוח. היאור היה מקור המשאבים של המעצמה המובילה בעולם. בתקופות קבועות בשנה היה עולה הנילוס על גדותיו ומשקה את האדמות של המדינה הענקית ומעשיר את החקלאות שלה. היאור הוא מה שהיה פעם הנפט עבור השליטים הערביים ומה שנותן היום הנשק הגרעיני למנהיג צפון קוריהא. היאור נתן לפרעה את ההרגשה שהוא בלתי מנוצח ולכן היה מתחיל את הבוקר עם מסאז' עצמי ביאור.

אבל הרעיון הוא יותר עמוק: היאור לא היה רק מקור כוח, אלא מקור כוח עצמאי ומנותק. היאור פעל באופן אוטומטי, בתקופות קבועות בשנה, וזה הפך את הטבע עצמו למקור כוח, כאילו אין שום דבר מעבר לו. לא נדרשה תפילה כדי שהיאור יעבוד, הוא פשוט עבד ולכן פרעה התרגל לחיות בתחושה שהוא לא זקוק לאף אחד. בעוד שהגשמים בארץ ישראל יורדים מהשמים ובכל שנה מחדש מוכרחים להרים את העיניים לגשם ולהתחנן לחקלאות טובה וכלכלה חזקה, במצרים הכל עובד באופן עצמאי ומנותק כביכול ולכן פרעה חי בתחושה שהעוצמה שלו נצחית.

וכאן נוצר הקונפליקט הקוטבי בינו ובין משה: משה תבע לשחרר את ישראל ממצרים כי כך אמר האלוקים!. אבל פרעה הביט במשה ולא הבין על מהו מדבר: מאיפה הביא את ההזיה הזו? "לא ידעתי את ה'! מי ה' שאשמע בקולו". מה אכפת לי מהאלוקים הזה? מה הקשר בינינו? מעולם לא שמעתי את שמו ואינני יודע למה עלי להקשיב לו.

מה עשתה יוכבד? השתמשה באותה טכניקה עצמה. היא החביאה את משה בתוך המים וכך התרשמו האסטרוולוגים שהגזירה הושגה ומושיעים של ישראל טבע במים. ואכן אחר כך בוטלה הגזירה של "היאורה תשליכוהו" וילדי ישראל ניצלו.

2. אברבנאל שם: הצדקת ראתה בחוכמתה שאולי נגזרה גזרה על בנה שיהא מושלך ליאור, ולכן השתדלה להשליכו שמה בזה האופן כדי שתעבור גזרתו והאלוקים ישוב מחרון אפו. ומפני זה ותתצב אחרות מרחוק לדעה מה יעשה לו וכי האמינה שביטול הגזירה קרוב. ובמדרש אמרו למה השליכו כו ביאור? כדי שיהיו חושבים האצטגנינים שכבר הושלך מושיעים של ישראל למים ולא יחפשו אחריו עוד.

בכך תורצו שתי השאלות הראשונות - למה הייתה הגזירה במים, ומדוע משה נטמן בתוך המים. ואולם עדיין עלינו למצוא ביאור לשאלות האחרות, מדוע תופש היאור מקום כה מרכזי בחייו של משה עד שנקרא שמו על שם ההצלה מן היאור? ומדוע המשך האירועים מתנהל סביב היאור?

אנו רוצים לפתח תורה חבדי"ת רחבה שהיא הבסיס לתפישת המאבק הפנימי בין משה ופרעה.

ד. נפתח עם סיפור מיוחד במינו שמתאים לנושא באופן מושלם: ר' נתן קנלסקי הוא יהודי חסיד שגר היום בקרית מלאכי ובשנות השישים חי עם משפחתו ברוסיה הקומוניסטית. כשילדיו גדלו והוכרחו לקבל חינוך אתיאטי בבית הספר הממשלתי, הוא החליט להגיש בקשת עלייה לישראל. הוא ידע שהסיכויים לקבל אשרה כזו אפסיים והחליט לשלוח בקשת ברכה מהרבי מליובאוויטש.

כמובן, זה היה בלתי אפשרי לעבור את הצנזורה הרוסית עם המילה "שניאורסון" והוא הגה רעיון: הוא צילם את בני המשפחה ושלח את התמונה לבן הדוד שלו, ר' נפתלי הרץ מינקוביץ, שהתגורר בקראון הייטס וכתב עליה: "תעביר את התמונה לסבא ותגיד שאנו מאוד רוצים לראות אותך". מינקוביץ קיבל את התמונה בתחילת שנת תשכ"ט ובערב יום כיפור, בעת שעברו לקבל "פרוסת לקח", מסר את התמונה לרבי. הרבי לקח את התמונה והכניס אותה לתוך מגירת שולחנו ללא אומר ודברים.

חלפו שלושה חודשים וכבית משפחת קנלסקי במוסקבה התקבלה התשובה מבן הדוד בניו יורק: "העברנו את התמונה לסבא והוא לא אמר דבר..." זו הייתה אכזבה עמוקה. ואם לא די בכך, כשר' נתן הלך למשרדי "אוביר" להגיש את הניירות, הפקידה קרעה אותם לגזרים והכריזה ברשעות: "לעולם לא תצא מרוסיה. אתה תמות כאן!". הוא חזר הביתה שבור ורצון.

חלפה שנה ורבע של ייסורים, ובאמצע חורף תש"ל, נמצאה דרך לשחד את אחד הפקידים במשרדי אוביר. ר' נתן העביר לו סכום גדול של 5000 רובל ובחודש אדר הם קיבלו את היתר היציאה המיוחל. בתוך כמה ימים היו על המטוס לארץ. לקראת החגים הבאים, תשל"א, הם נסעו לניו יורק והתארחו אצל משפחת מינקוביץ. להפתעתם, ר' נפתלי פתח את הארון והוציא משם את

והפירות קשורה עם עליית היאור שמשקה את השדות. ומכאן נוצר מקום לחשוב שהפרנסה וקיומה של מצרים אינו בא מהקב"ה ח"ו, שכן בעוד שכשתלויים בגשמים כמו בארץ ישראל, הכול תולים עיניהם כלפי מעלה, חיים בהרגשה שההצלחה תלויה בקב"ה. אבל כשהנילוס עולה ומשקה באופן טבעי וקבוע, לא ניכרת התלות בקב"ה ולכן הפך היאור לעבודה זרה של מצרים.

וזאת הייתה התכלית בגזירת פרעה 'היאורה תשליכוהו', אל תוך הנילוס שהיה העבודה זרה של מצרים. זאת אומרת שפרעה רצה לזרוק ולהטביע את עם ישראל בתוך החשיבה המצרית.

והנה ביאורו של הספורנו לשם "משה" ולא "משוי":

ספורנו ב,י: 'ותקרא שמו משה' - ממלט ומושה את אחרים מצרה. 'ותאמר כי מן המים משיתיהו' - הטעם שקראתיו משה [ולא משוי] להורות שימלט את אחרים, כי אמנם משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם [ואיך יציל אחרים?] ואולם זה לא היה כי אם בגזרת עליון שימלט הוא את אחרים.

כעת מובנת היטב העובדה שהמכות הראשונות כוונו כנגד היאור. וזאת כדי להביא את פרעה להכרה הפשוטה: ההצלחה עוברת **דרך** הטבע ולא באה מהטבע. הטבע הוא אינו יותר מכלי כדי להגשים את מה שהוחלט ונקבע מלמעלה בראש השנה.

4. ועדיין היצר אינו נותן מנוח. ספק שקט ועמום מציק בליבו של כל אחד: עד כאן דובר בנוגע לגדול הגדולים, לפרעה מלך מצרים, ומובן שהוא נוהל והובל בידי ההשגחה העליונה. אבל כיצד יש כאן השראה ולימוד עבור איש או אישה פשוטים כמוני? איך אדם קטן שאינו בולט מדי יכול להרגיש יציבות והגנה מההשגחה האלוקית? מי אמר שרואים אותו בכלל?

כאן המקום להוסיף בקצרה רעיון מופלא שהארכנו בו בשיעור לפרשת וארא תשע"ח (על פי לקר"ש כא/40): מבין עשר המכות, יש מכה אחת שנראית מיותרת וחסרת משמעות לחלוטין. אנו מדברים על המכה השנייה, מכת צפרדע. איך כמה שרצים מקרקים היו אמורים למוטט את פרעה? אם המים שהפכו לדם לא שברו אותו, אם הארבה שחיסל את היבול לא הזיז לו ושלוש ימי חושך ביצרו את עקשנותו - איך כמה שרצים יגרמו לו לפתוח את השערים בפני בני ישראל? הצפרדע לא הייתה יותר מהצקה טורדנית שאפשר לחיות איתה. אנשים חיו בבתי כלא ובמחנות עבודה במשך עשרות שנים לצד עכברים ועכברושים. לא נעים - לא נורא. במיוחד שהמצרים נהגו לאכול צפרדעים ושרצים לתיאבון, כך שלא הזדעזעו מהצפרדעים שחדרו לתוך תנורי האפייה והעשירו את טעם העוגות?

אבל דווקא לגבי מכה זו מביא רש"י שהיא גרמה "ליראם ולבהלם" וחוללה שינוי דרמטי אצל פרעה.

הרעיון עמוק: הצפרדע היא היצור הכי רחוק לכאורה מהקב"ה, משום שהיא היצור הכי שולי בעולם, הכי חסר משמעות על פני

משה ממשוך ומאיים כי ה' יהרוס את פרעה ואת מצרים, אבל פרעה בתגובה מביט על היאור ושואב כוח. הוא סבור שהיאור תמיד יהיה שם בשבילו ויחזיק לנצח את הכלכלה הבלתי מנוצחת.

כעת אפשר להבין את כל השאלות האמורות: פרעה גוזר להטביע את התינוקות היהודיים ביאור, וזאת כדי להרוג אותם פעמיים. הן במובן הפיזי והן במובן הרוחני. הוא לא רק רוצה להרוג את הילדים, אלא להרוג את החשיבה היהודית, את אלו שמאמינים שהטבע הוא משרת של כוח עליון.

כך מבאר הרבי את לשון הגזירה "כל הבן היילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון". לכאורה למה צריך לצוות להחיות את הבנות? הרי אם לא הורגים אותן הן חיות מאליהן? אלא הרעיון היה אכזרי: את הבנים להרוג פיזית ואת הבנות להרוג רוחנית. להחיות אותן בתוך מי היאור ולשעבד אותן לתפיסה הטבעית - שהכול תלוי במידת הכישרון והידע שלך בחיים. כמה שתחזיק יותר תארים אקדמיים ותעבוד יותר שעות בחול ובשבת - ככה מובטחת יותר ההצלחה שלך.

מנגד, עומדת אישה אחת ומנפצת את התפיסה הפרעונית: יוכבד לוקחת את משה וטומנת אותו דווקא שם, בתוך מי היאור. בכך היא מעבירה לפרעה את שיעור השיעורים: אני אלמד אותך שהטבע הוא לא מציאות **יוצרת**, אלא מציאות **נוצרת**. הטבע הוא בסך הכול כלי עבודה ביד היוצר ולכן היאור הזה עצמו יהפוך להיות מקור ההצלחה של משה. כשאלוקים רוצה - האויב עצמו יאמר הן.

ואז מגיעה לשם בת פרעה ורואה פלא שלא מהעולם הזה. מסביב זרועות גופות תינוקות יהודיים ורק תיבה אחת שטה ברוגע ובתוכה תינוק עברי חי. תינוק אחד נגד המעצמה המצרית והאישה החכמה מבינה הכול: היא יודעת שהילד הזה ינצח את המעצמה. הילד הזה ילמד את העולם כולו את קטנותו של הטבע. ולכן היא הולכת וקוראת לו בשם **פועל!** ולא בשם סביל. היא אינה קוראת לו "משוי" או "נמשה" אלא "משה"! האיש **שימשה אחרים מהיאור**, האיש שילמד את העולם כולו כי "לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי אמר ה' צבאות".

הנה סיפור קטן: בימי החנוכה לפני שמונים ושמונה שנים, תרצ"ב, 1932, הדליק רב העיר קיל בגרמניה, הרב עקיבא פוזנר, את מנורת החנוכה על חלון ביתו. אשתו, רחל, עמדה להדליק את נרות השבת ולפתע שמה לב למחזה סוריאליסטי. מול ביתם עמדה לשכת המפלגה הנאצית ודגל צלב הקרס התנשא על החלון. רחל פוזנר הביאה מצלמה והנציחה את המחזה. כשהתמונה פותחה היא כתבה מאחוריה: "יהודה תמות - אומר הדגל, יהודה תשכון לנצח - אומר האור".

חלפו שמונים ושבע שנים ובשנה שעברה פנה נשיא גרמניה, שטיינמאייר, אל הרב יהודה טייכטל שליח חב"ד ורב העיר ברלין ושאל מהו יכול לעשות נגד האנטישמיות? הרב טייכטל הזמין אותו להשתתף בטקס הדלקת הנרות מול "שער ברנדנבורג", הסמל של גרמניה. הנשיא הציע את עצמו להדליק את הנרות ולהצית את האור שלא יכבה לעולם. ואה, החנוכייה הקטנה של משפחת פוזנר גם היא שרדה, והנכדים שלהם למשפחת מנצבך בחיפה מדליקים אותה בכל חנוכה מחדש.

ליקוטי שיחות טז/14: היאור היה המקור לפרנסת המצרים, שכן בארץ מצרים לא יורדים גשמים וצמיחת התבואה

האדמה. בעוד שישנם בעל חיים שנותנים תועלת חיובית, אחרים שיוצרים נזק ומייצרים תועלת שלילית, הצפרדע שייכת לסוג שלישי: "לם-לם", לא מועיל ולא מזיק. הצפרדע היא מן יצור מיותר שאף אחד לא תכנן אותו (ח"ו) ולאף אחד לא מזיז אם הוא ישרוד או יכלה.

וכאן הראה הקב"ה עד היכן מעורבותו בעולם מגעת. כיצד אפילו היצור הכי לא מתוכנן לכאורה, נושא משמעות ענקית בבריאה וכאשר הקב"ה מורה לו לתקוף את מצרים - הוא עושה זאת במלוא הרצינות. הצפרדע העבירה מסר מדהים: אפילו היצור שנראה בעיני עצמו קטן וזעיר, בעיני הקב"ה הוא עולם ומלואו. ומכאן שואב כל אחד ואחת את ההשראה להישען על אבינו שבשמים.

מה זה אומר בתכל'ס? הרבי הפיק כמה לקחים מהמסר האמור: ראשית, את הצורך בתפילה זכה. מעבר להשקעה הגדולה בטבע, חשוב לפנות ברצינות אל מי שהטבע שלו. ושנית, את הצורך במתן חינוך איכותי לילדים. עוד בילדותם חשוב להשרות בליבם את ההכרה שהטבע הוא חשוב, אבל המעל לטבע חשוב הרבה יותר.

היום יום ד מנחם אב: ביגיעה הגדולה ביותר אי אפשר לה־ שיג סנט אחד יותר מכמה שהשם-יתברך הקציב, שהאדם הזה והזה ירוויח. צריך לעשות כמה שנחוצ, אבל חייבים לזכור, שכל העבודה, הוא לא יותר מטפל, העיקר הוא הב־ רכה של השם-יתברך, ואת הברכה מרוויחים כשמתנהגים כיראת שמים: תפילה כציבור, שמירת שבת כהידור, כשרות כהשגחה טובה וחינוך הבנים אצל מלמדים יראי שמים.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי

ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי

להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב

השיעור המלא באתר
haravshneor.co.il